

עניני פורים

מיהייב איניש לבסומי בפוריא

אמר רבא מיהייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז ע"ב).

כתב הרמב"ם (פ"ב מה' מגילה ט"ו), 'כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כו', ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות'.

וברמ"א (סי' תרצה סעי' ב) כתב, [על מש"כ השו"ע 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'], וי"א דא"צ להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים'. [וכתב המ"ב סק"ה בשם הפמ"ג, 'וכן ראוי לעשות'!].

וצ"ב, דבשלמא להרמב"ם י"ל ד'עד שישתכר וירדם בשכרות' הוא שיעור בשתיה. אבל להרמ"א מאי מהני שישן, הא שיעור השיכרות הוא 'דלא ידע'. וכאן הלא מצד השיכרות שפיר ידע, ורק השינה עושהו ללא ידע. וממ"נ אם יש ענין בעצם הלא ידע אפי' ע"י שינה, א"כ כבר שישן בלא לשתות.

[וראייתי בשלמי תודה שכתב לכאור ע"ד צחות, ע"פ הגמ' בב"מ (כג ע"ב) דפוריא היינו מיטה. דלפי"ז י"ל דלהרמ"א כונת הגמ' כאן 'לבסומי בפוריא' היינו מיטה, ומנוקד בפוריא בשוא. ודפח"ח].

ויתכן לכאור, דתוכ"ד השינה היין משפיע ומשכר טפי, והחלומות יותר מבוססים. דהשינה מזרזת השיכרות, וכדאיאתא בתענית (יו ע"ב ועוד) כ"ש וכו' שינה משכרתו ע"ש. והדברים ידועים ומפורסמים. וא"כ ע"י השינה שפיר מתקיים בו בהידור 'לא ידע' מחמת היין.

שו"ר חידוש גדול בספר מקראי קודש (סי' נד), שביאר דאף מש"כ הרמ"א 'שישתה יותר מלימודו וישן', היינו שישן מחמת שתיה היין, ולא מיד אחרי שישתה רביעית, ע"ש. [ולכאור הוא קצת דוחק בלשונן].

ובעיקר דברי הרמב"ם, צריך לי עיון גדול זה כמה שנים. דמדבריו נראה, דהחייוב הוא, שבתוך הסעודה ישתה, עד שישתכר וירדם. וצע"ג, איך שרי לגרום לכתחיל להתבטל מברכהמ"ז דאו. ובפרט לפי מש"כ הח"א (כלל קנה סעי' ל) ז"ל, 'זאמנם היודע בעצמו שיזולזל אז במצוה מן המצוות בנטיילת ידים וברכה וברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר'. ודוחק לאוקמי דברי הרמב"ם במעמיד שומר בדוקא, ופשוט.

האם הקהל יוצא ידי דין 'נשימה אחת' מהבעל קורא

נהגו שהקהל אומרים בעצמם עשרת בני המן, ואינם מסתפקים בלשמוע מהבעל קורא. וכמה טעמים נאמרו בזה.

ביסוד ושורש העבודה (שי"ב פ"ה) ביאר הטעם, 'כי מן הנמנע הוא להיות שומע מפי הקורא לגודל מהירות הקורא לקראן בנשימה אחת'.

ובערוך השולחן (סי' תרצ סעי' כג) ביאר, משום דבזה היה עיקר הישועה. וכעיי"ז כתב המ"ב (סי' תרצ סקני"ח) בשם המרדכי, טעם למה שקורין הקהל כמה מהפסוקין בקול, משום שמחה. [אך יש לציין שלגבי עשרת בני המן, כתב (בסקני"ב) בשם הח"א, דמה שנוהגין במקצת מקומות שהקהל אומרים ' בני המן אינו מנהג, אלא הקורא יאמרם לבד והשאר ישמעו כמו כל המגילה].

ונודע לכאור באופ"א בשם הצפנת פענח זצ"ל, דהוא משום דאיאתא בגמ' (טז ע"ב) ונפסק בשו"ע (סי' תרצ סעי' טו) שצריך לומר עשרת בני המן ועשרת, הכל בנשימה אחת, [והטעם, להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד].

מאלפי זהב

אוצר הערות והידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת צו - פורים

מי מקטיר את המנחת הביתין

(פ"ו ט"ו ט"ו) והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה.

דבר שאינו ידוע לכולם הוא, שאע"פ שהחביתין היא מנחה של הכה"ג, מ"מ כהן הדיוט היה מקטיר אותה. וכמבואר בגמ' ביומא (כה ע"א, דאחד הכהנים זכה בחביתין). ובמס' תמיד (פ"ד מ"ג. ועי' מני"ח מ' קלו אר' ז). ומה שכתוב 'הכהן המשיח וגו' יעשה אותה', אין הכוונה שהוא מקטיר בעצמו, אלא שבאה מכספו.

[אולם כתב בספר שערי המקדש והקרבנות (למורינו הגר"י טשנר שליט"א שער ד פ"ד) דאם הכה"ג היה רוצה, הוא היה מקריבה, כדרך שבשאר קרבנות יכול להקריב בלא פייס, כמב' ברמב"ם (פ"ה מכלי המקדש הי"ב)].

ובהעמק דבר (לעיל פס"ג) כתב שכאן יש דין מיוחד. דאע"פ שהיתה באה מכיסו של כה"ג, ומצוה בכל קרבן יחיד שיעסקו בו הבעלים (וכמו שכתב לגבי פר כהן משיח), בחביתין אינו כן, אלא כהנים הדיוטים מקריבים לכתחלה. וביאר דזה כונת הפסו' 'אשר יקריבו לה', דמלכתחילה מביא הכה"ג בשביל כולם. והוכיח מהא דאף בשעה שכה"ג מת, אינה בטלה, כדאי' במנחות (נא ע"ב), הרי דהיא מנחת כל הכהנים.

(פ"ז פס"ו יח) ואם האכל יאכל וגו' - במחשב בשחיטה לאכלו בשלישי הכתוב מדבר. והוא מזבחים (כח ע"א), דהכא מיירי בפגול, דמחשב חוץ לזמנו. ולקמן (ט, טו) בחוץ למקומו. ויש לבאר לפי"ז לשון הפסוק כמין חומר. דהתם דמחשב לאוכלו חוץ למקומו אפי' תוך הזמן, סיבת הפיגול היא בזמנו. ולכן כתוב פיגול הוא - כבר. משא"כ הכא אמנם ע"י מחשבה זו נהיה פיגול מיד (כדכתב רש"י), אכן ענין הפיגול הוא במחשבתו אודות אכילתו אחר זמנו, וא"כ שפיר מתאים הלשון 'פיגול יהיה', בלשון עתיד.

(פס"ו כו) וכל דם לא תאכלו. נראה דנקט לשון אכילה, משום שדרך האוכלים אותו, לסופגו באוכל [דלשתותו כך הוא מאוס]. ונראה דמטעם זה לא יליף בשבועות (כג ע"א) מהכא דשתיה בכלל אכילה. כמו"כ עפיי"ז יבואר הא דשיעור דם בכזית בכריתות (כב ע"ב, ועוד. ועי' ערול"ע יבמות קיד ע"ב). [ונמ"מ לענין היתר מצטרף לאיסור, לא תצטרף הפת. וכדאי' בפסחים (מג ע"ב) דרך בנייר אמרינן הכי. ועי'].

(פ"ח פס"ג) הקהל אל פתח אהל מועד - זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה. ולכאור צ"ע דהלא אפשר שעמדו כולם בשורה כנגד הפתח, אפי' לאורך כמה מילין. ואולי כשעומדים מרחוק, אין זה נחשב 'אל פתח אהל מועד'. ואע"פ שבפרה אדומה אשכחן דשפיר הוי בכה"ג נוכח פני אוהל מועד, בהזות הכהן מהר המשחה לכיון פתח ההיכל (יומא טז ע"א וברש"י שם). צ"ל דיש הבדל בין אל פתח, דמשמע בסמיכות. לבין נוכח, דשייך אפי' ממרחק רב. ועי'.

(פס"ו יג) ויחבש - לשון קשירה. מבואר דהמגבעות היו נעשות ע"י קשירה. ומשמע קצת דהיה דין לקשור אותם על הראש, [דויהיבוס להם, הוי כאילו כתוב ויקשור להם], ולא לקושרם ואח"כ ללובשם. ויל"ע.

וממילא כיון שלקהל אין את הנשימה אחת, צריכין לקרוא בעצמם
בנשימה אחת.

אולם יש לרדן בזה טובא, דלכאור' שפיר יוצאין את דין זה, ע"י
השמיעה מהבעל קורא, כדין שומע כעונה. וכשם שיוצאין ממנו ידי
חובת קריאה מתוך הכתב, וכפי שיבואר בע"ה.

הפלוגתא הנודעת בגדר שומע כעונה

דהנה נודע מה שבבית הלוי (בסוף הקונטרס לחנוכה) הביא מחכם א',
דכהן יכול להוציא כהנים אחרים בברכתו, מדין שומע כעונה. וכתב
הביה"ל, דלפי"ז יבואר היטב, הא דהמפטיר בנביא הוא נושא את כפיו (מגילה כד ע"ב).
דהיינו שהוא יברך בקול, ויוציא האחרים יד"ח. אך הביה"ל ס"ל דאינו כן,
ול"ש שומע כעונה בברכ"כ, משום דבעי' קול רם. ולשומע ליכא קול
רם.

וביאר הקה"י (פסחים ס"י מה), דהנה יש לחקור בדין שומע כעונה. האם
השומע יוצא יד"ח בעצם שמיעתו, והשמיעה היא כדיבור שלו. א"ד
ה"ה יוצא כדיבור המוציא, והשמיעה אינה אלא לקשרו אל המוציא
שיתיחס דיבור המוציא ליוצא. וביאר הקה"י, דהביה"ל ס"ל דשומע
כעונה היינו שהשומע יוצא בעצם השמיעה, ולהכי ס"ל דאין כאן
קול רם. אבל אי נימא דשומע כעונה היינו דיוצא בעצם דיבור
המוציא, א"כ שפיר יוצא ג"כ בקול רם של המוציא (וכך ס"ל לאותו חכם).

סתירות בענין זה מכמה מקומות

והביא דהחזו"א הוכיח דהשומע יוצא כדיבור המוציא, מהא דאין
חסרון משמיע לאזנו להשומע. שהרי אינו שומע את השמיעה, שהיא
כדיבור בשבילו. וע"כ דיוצא כדיבור המוציא, וממילא נמי בהשמעה
לאזנו של המוציא. וכן הוכיח מהא דמהני לצאת במגילה מדין שומע
כעונה, אף דאין להשומע מגילה לפניו, ונעכ"פ אין השמיעה נעשית מתוך
המגילה, ודר"ק, דע"כ יוצא בקריאה מתוך הכתב של הקורא. (ועי"ש מש"כ
לדחות ראיות אלו.) וכן מוכח מהתוס' בפסחים (צט ע"ב) דסגי בכוס שלפני
המקדש, ואי"צ כוס לפני השומעין. ואי יוצאין בעצם השמיעה הא
אי"ז קידוש על הכוס. וע"כ שיוצאין בקידוש שלו על הכוס. [שו"ד
דהחזו"א גופיה (ארי"ה ס"י ט) הביא הביה"ל וביאר כנ"ל. וכפה"י הקה"י כתב דבריו
קודם שנרפס החזו"א].

ובקה"י הוכיח עוד, מהא דבעי' כונת משמיע, ובענין שיהא בר
חיובא. דאי זה דין בשמיעה, מאכפ"ל מיהו המשמיע ומה הוא מכוון,
סו"ס יש כאן שמיעה. [וראיה זו לכאור' יש לדחות (ומתבאר בהמשך דבריו שם
משמע דג"כ כיון לזה). דאפי' אי יוצאין בשמיעה, בעי' שיהא כאן שמיעת קול של בר
חיובא. דברדאי לא יהי שמיעה מקוץ. וכמו דיש דינים בשופר המשמיע את הקול,
אע"פ שיוצאין בשמיעה, כך יש דינים בכל משמיעי הברכות, דבעי' שיהיו בר חיובא
וכו', כדי שיהא קול ראוי לשמיעה, ופשוט]. וראיתי בספר דרך ים (מגילה כד
ע"ב) שהוכיח כע"ז מהט"ז (ס"י קמא סק"ג), דסומא יכול לברך על
קריאתה"ת, ולצאת מדין שומע כעונה בקריאת הקורא. ומבואר דיוצא
בשמיעה מתוך הכתב, כאילו וקרא בעצמו בס"ת.

ומאידך הביא שם להוכיח להיפך, ממש"כ השעה"צ (ס"י תרצ סק"א)
בשם המחצה"ש, דהשומעים את ברכת המגילה מהש"ן, צריכים
לעמוד בשעת הברכה. ומבואר דלא סגי במה שהמברך עומד, ואינם
יוצאין יד"ח מדין שומע כעונה בעמידתו.

וכן מוכח לכאור' מהרמ"א (ס"י קכד סעיף ד), שכתב שכל העם יעמודו
כשתזוז השליח צבור התפלה. וכע"ז מבו' ברמ"א (י"ד ס"י א סעי' י)
דלערום אסור לצאת ע"י שומע כעונה. וכן מבואר ברדב"ז (ח"א ס"י כה
הו' במג"א סעי' תקפה סק"א), דאף השומע את התקיעת שופר, צריך לעמוד.
וכן בבאוה"ל (סו"ס קד) מסתפק אם הנצרך לנקביו יוצא יד"ח בשומע
כעונה. ובקה"י הביא מהתוס' בברכות (כ ע"ב ד"ה כראשחון) דבעל קרי
אסור בשומע כעונה (אע"פ שמתר בהרהור).

הרי מוכח מכ"ז דכאילו והשומע מברך בעצמו ע"י שמיעתו, ולא
יוצא ידי כל הדינים ע"י המברך שמוציאו יד"ח. [ניתכן להוסיף, דאם
יוצא בעצם שמיעתו, א"כ מדוע על השומע לענות אמן, הא הוי כעונה אמן על ברכת
עצמו, ויש לדון]. וצ"ב ביישוב סתירות אלו.

יישוב הדברים

ונלע"ד לבאר בעזה"י בכל זה, דהכל תלוי אם הדינים הם בגברא או
במעשה קיום המצוה. דבדינים שמצד הגברא, וכגון שלא יהא ערום
ובעל קרי וכו' או שיעמוד, ודאי בעינן שיהא ראוי כאילו ומברך
בעצמו. אבל הפרטי דינים שבקיום המעשה מצוה, כ"ז יוצא
בשלימות מדין שומע כעונה, כאילו והוא עשה כל מה שהמוציא
עשה. והיינו משום שהפרטי דינים שבמצוה אינם באים להכשיר את
הגברא, אלא הם באים להכשיר ולהשלים את המעשה מצוה.

ולכן מסתברא דהעושה את המעשה מצוה בפועל, הוא זה הנצרך
לעשותם, וממילא השומע יוצא יד"ח במעשה מושלם ומתוקן ע"י
המוציא. ולכך סגי בקריאת מוציא מתוך הכתב, וכן בכוס שלפני
המקדש, משום שהשומע שמע 'קריאה מתוך הכתב' וקידוש על
הכוס. ואמנם יל"ד בעוד איזה מקומות, אבל רוב המקומות*
מבוארים לפי"ז בס"ד. מה גם שהדברים נראים פשוטים מסברא.

ומעתה ה"ה לגבי קריאת י' בני המן בנשימה אחת. דמאחר דפשיטא
דהדין לקרוא בנשימה אחת, הוא מדיני הקריאה, שתהא בנשימה
אחת בי' בני המן. ולא שהקורא יהא במצב זה בעת קריאתו. א"כ
בוראי שגם את זה יוצאין מהבעל קורא בשומע כעונה, אפי' אם
השומעין אינם בנשימה אחת. וכמו שבתק"ש כששומעים שברים
תרועה בנשימה אחת, אין הקהל עוצר מלנשום. ופשוט.

וכן לגבי הדין של צריך לפושה כאיגרת, יוצאין במה שהקורא
עושה כן. [וכמש"כ המ"ב (סקני"ו) בשם המהר"ל, דהשומעין אי"צ לפשוט].
ולכאור' ה"ה במה שמנענע כשאומר 'האיגרת הזאת'.

* נתעוררתי דלכאור' אכתי יהא צ"ע במש"כ מהמר"ן גאות, דמהני שומע כעונה
בספיה"ע, ולכן הציבור יושבים. ומשמע מדבריו, דהם יוצאין ג"כ יד"ח העמידה.
וכע"ז כתב דא"י"צ לפסוע ג' פסיעות כשיוצא התפילה מאחר. ומשמע ג"כ דהאחר
מוציאו גם ידי הפסיעות. ומבואר דס"ל דשומע כעונה מהני גם לדברים הנצרכים
מצד הגברא. [שו"מ כע"ז בסמ"ק (הו' בבי" ס"י תקפה) דהשומעין תקי"ש וספיה"ע, יושבין.
וכן בציצית ע"ש]. ויל"ע אם כמור"כ ס"ל לגבי ערום, וכן הנצרך לנקביו ובעל קרי,
שיהיו יכולין לצאת ע"י שומע כעונה, וע"י.

ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך

אחשורוש אמר להמן, (ו, י), "מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר
דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך".

והעיר ה"ה טוביה לוגאסי שליט"א, שבגמ' (מגילה טז ע"א) מבואר
שהמן הלך לביהמ"ד. וצ"ב מדוע לא הלך לשער המלך.

ותירין שאחשורוש לא כיון לומר לו, שמרדכי יושב עתה בשער
המלך. אלא שכונתו למרדכי היהודי היושב בדרך כלל בשער המלך.
ודרו"ק. [וזאת כתשובה ל'שאלת' המן, בגמ' שם, 'טובא מרדכי איכא ביהודאי'].

ובאופ"א י"ל שאחשורוש סבר שמרדכי נמצא כדרכו בשער המלך.
אך באמת מחמת הגזירה והתענית, ישב בביהמ"ד והקהיל קהילות
ועסק עמהם בתורה. ויתכן שבאמת קודם לכן בדק המן, אם מרדכי
נמצא בשער המלך.

וע"ד דרוש שמעתי מידידי ה"ה א"ש שליט"א, דהנה כידוע כל מלך
במגילה רומז על מלכו של עולם. וממילא י"ל כאן רמז, דמרדכי
היושב בשער המלך, היינו בביהמ"ד, שהוא השער להגיע ולהתקרב
אל המלך - מלכו של עולם. יזכינו ד'.